EU FAKTA

FOLKETINGET

FOLKETINGETS EU-OPLYSNING
Christiansborg
1240 København K
telefon 3337 3337
euopl@folketinget.dk
www.eu-oplysningen.dk

NR. 17

AUGUST 2012

DANMARK HAR SIDEN 1993 HAFT FORBEHOLD OVER FOR FIRE OMRÅDER AF EU'S SAMARBEJDE:

- Unionsborgerskabet
- Euroen
- Forsvarssamarbejdet
- Samarbejdet om retlige og indre anliggender

Forbeholdene blev til, fordi den danske befolkning stemte nej til Maastricht-traktaten den 2. juni 1992.

Det danske nej betød, at traktaten ikke kunne træde i kraft, heller ikke i de andre EU-lande. Et flertal af Folketingets partier formulerede derfor en aftale, der skulle bane vejen for en ny afstemning.

Aftalen udpegede fire samarbejdsområder i traktaten, som Danmark ønskede forbehold over for. Disse forbehold blev accepteret af de andre EU-lande. Ved den efterfølgende folkeafstemning om traktaten, som denne gang også omfattede forbeholdene, blev traktaten vedtaget.

Danmarks forsvarsforbehold

Danmark har forbehold over for den del af EU's fælles udenrigs- og sikkerhedspolitik, der påvirker forsvarsområdet. Det betyder, at vi ikke deltager i EU's militære aktioner, at vi ikke finansierer dem, og at vi ikke stiller militær kapacitet til rådighed. Danmark er det eneste EU-land der har et sådant forbehold.

Hvad betyder forsvarsforbeholdet i praksis?

Helt konkret betyder forsvarsforbeholdet, at Danmark hverken har pligt til eller mulighed for at deltage i EU-aktioner af militær karakter, at støtte aktionerne økonomisk eller på nogen måde stille materiel til rådighed. Danmark deltager derfor heller ikke i såkaldte støtteaktioner, som eksempelvis kan gå ud på at transportere de øvrige landes militære materiel eller personel.

De medlemslande, der deltager i samarbejdet, er dog heller ikke forpligtede til at deltage i konkrete aktioner, hvis de ikke ønsker det. De kan nemlig frit vælge, fra sag til sag, om de har lyst til at deltage, og hvor meget de ønsker at bidrage med. Det skyldes, at samarbejdet om udenrigs- og sikkerhedspolitikken – og dermed også forsvarspolitikken – foregår på det man kalder "det mellemstatslige niveau".

Selv om Danmark har et forbehold, er vi ikke helt afskåret fra at bidrage til EU's forskellige aktioner på området. Danmark kan nemlig bidrage, hvis aktionerne er af civil karakter, eller hvis der er tale om blandede aktioner, som både indeholder civile og militære elementer. Kravet er dog, at de civile elementer kan holdes klart adskilt fra de militære. Indtil videre har de fleste af EU's aktioner været rent civile, og Danmark har derfor ofte haft mulighed for at deltage. Forskere peger dog på, at der formentlig fremadrettet vil være en øget brug af blandede aktioner. Det er derfor sandsynligt, at Danmark fremover kan blive udelukket fra flere aktioner end tidligere.

Et særligt område, hvor Danmark ikke deltager på grund af forsvarsforbeholdet, er EU's forsvarsagentur – EDA. EDA er et agentur, der har til formål at forbedre EU's forsvarskapacitet, at fremme samarbejdet om militært isenkram og styrke forskningen i forsvarsteknologi.

FORSVARSFORBEHOLDET IFØLGE TRAKTATEN

Danmarks forbehold er beskrevet i en protokol til Lissabon-traktaten - "Protokol om Danmarks Stilling". Omkring forsvarsforbeholdet står der:

"Danmark [deltager] ikke i udarbejdelsen og gennemførelsen af Unionens afgørelser og aktioner, som har indvirkning på forsvarsområdet. Danmark deltager derfor ikke i vedtagelsen heraf."

EU'S AKTIONER

Næsten alle EU's aktioner er foregået på forskellige dele af Balkan, i det centrale Afrika eller i Mellemøsten. De største militære indsatser har været ALTHEA-aktionen i Bosnien-Herzegovina, som overvåger implementeringen af "Dayton" fredsaftalen og ATALANTA-aktionen i Somalia, som bekæmper pirateri ud fra Somalias kyst. Danmark er udelukket fra at deltage i begge disse aktioner.

EU'S KAMPGRUPPER

EU har opbygget de såkaldte "EU-kampgrupper", som kan rykke ud til krisesituationer med meget kort varsel. Disse kampgrupper består af mindst 1500 mand, der kan udsendes med op til 15 dages varsel i mellem 30 og 120 dage og er i stand til at arbejde langt fra EU's grænser. EU har 15 af disse kampgrupper, hvoraf den ene er en ren nordisk gruppe. På grund af forsvarsforbeholdet er Danmark ikke tilmeldt en kampgruppe.

FOLKEAFSTEMNING OM FORBEHOLDENE

Det fremgår af regeringsgrundlaget fra oktober 2011, at regeringen agter at sætte to af de danske forbehold til folkeafstemning. Det ene af disse er forsvarsforbeholdet, og det andet er retsforbeholdet.

Blandt EDA's vigtigste initiativer er et projekt om at samle og dele militært materiel og militær træning i EU, så de europæiske forsvarsudgifter anvendes så effektivt som muligt (det såkaldte "Pooling & Sharing" princip).

Forsvarsforbeholdet og Danmarks indflydelse

Danmarks forbehold indebærer, at Danmark ikke har stemmeret i Ministerrådet, når forsvarspolitikken behandles. Det er skrevet direkte ind i det danske forbehold, at når der skal vedtages aktioner eller regler i EU, der er omfattet af forbeholdet, skal Danmarks stemme ikke tælles med.

Herudover har forbeholdet den konsekvens, at Danmark, når vi har formandskabet for Ministerrådet, skal overlade formandskabsrollen til et andet medlemsland, når der diskuteres forsvarspolitik. På den baggrund mener forskere, at forbeholdet har betydning for Danmarks politiske rolle og indflydelse på EU's forsvarspolitik. På trods af disse forhold deltager Danmark dog i de bredere og mere generelle drøftelser af den europæiske forsvarspolitik.

Hvorfor har Danmark et forbehold?

Udenrigs- og forsvarspolitikken blev en del af EU-samarbejdet i 1993, da Maastricht-traktaten trådte i kraft. I forbindelse med vedtagelsen af traktaten, fik Danmark dog bl.a. indført sit forsvarsforbehold. Baggrunden for forbeholdet skal derfor findes i debatten om Maastricht-traktaten op til folkeafstemningen i 1992.

Hos de EU-skeptiske partier og organisationer var det gennemgående argument, at man ikke ønskede et "Europas Forenede Stater". Et vigtigt argument i debatten handlede om, at et forsvarssamarbejde kunne blive startskuddet til en egentlig fælles EU-hær. Mange frygtede, at en sådan hær kunne underminere den statslige suverænitet og NATO's rolle, og flere udtrykte bekymring for, at de store medlemslande kunne bruge en sådan hær til uhensigtsmæssige formål.

Det er på denne baggrund at Danmark i dag står uden for EU's forsvarssamarbejde.

Hvornår har forbeholdet været aktiveret?

Det er svært at opgøre præcist, hvor mange gange Danmark har gjort brug af forsvarsforbeholdet. Det skyldes bl.a., at én aktion kan indeholde mange beslutninger, som Danmark står uden for, og at der kan være vedtaget flere beslutninger som ikke har ført til en aktion. Generelt kan det dog siges, at Danmark i perioden fra 1993 til 2012 har aktiveret forbeholdet i forbindelse med omkring 20 forskellige sager eller aktioner. Første gang var i 1996, hvor de øvrige medlemslande skabte nogle praktiske retningslinjer for evakueringsaktioner af EU-statsborgere i andre lande. Senest har forbeholdet betydet, at Danmark ikke har deltaget i EU's aktion mod pirateri i Somalia og i træningen af somaliske sikkerhedsstyrker.

Når Danmarks forbehold aktiveres, betyder det dog ikke altid, at Danmark er forpligtet til at holde sig helt ude af en aktion. Ofte kan Danmark nemlig deltage i civile aktioner eller blandede aktioner. Et eksempel på dette er Danmarks bidrag til den såkaldte EULEX-missi-on i Kosovo, som har til formål at udvikle Kosovos politistyrker og retlige systemer.

Kan forbeholdet fjernes?

Det står Danmark frit for, om vi vil beholde vores forbehold, eller om vi vil fjerne et eller flere af dem. Hvis vi ønsker at fjerne forbeholdene, skal vi blot orientere EU om det. På grund af en politisk aftale mellem Folketingets ja-partier – Europaaftalen – kræver en afskaffelse af forbeholdene dog en folkeafstemning.

Hvis Danmark vælger at afskaffe forsvarsforbeholdet, vil det betyde, at Danmark vil kunne bidrage til samtlige af EU's aktioner og deltage i afstemningerne på forsvarsområdet på samme vilkår som de øvrige medlemslande.

Mere information – www.eu-oplysningen.dk

Du kan læse mere om Danmarks forbehold på EU-Oplysningens hjemmeside eller i EU-Oplysningens øvrige faktablade om forbeholdene.

Foto her og på forsiden: Europa-Kommissionen

Svanemærket tryksag 541-740